

Написано от Драгомир Иванов
Сряда, 30 Март 2011 11:39

Германската служба за архивите на ЩАЗИ (BStU) често служи като образец за структурирано и ефективно управление и проучване на документите от миналото. За 20 години в службата са подадени над 6,5 млн. заявления за достъп до архивите, а интересът не стихва.

Каква е практиката във федералната република обяснява г-н **Йоахим Фьорстер**, началник на отдел "Информация" във ведомството за архива на ЩАЗИ, който специално за сайта

Държавна сигурност.com

даде интервю по въпроси, свързани с архивите на тоталитарните служби. Той не пропусна да отбележи значителния напредък в работата на българската комисията по досиетата.

Г-н Фьорстер беше гост и участник в провела се в понеделник [конференцията "Демокрацията се нуждае от истината"](#), организирана от бюро на фондация ["Конрад Аденауер"](#) в София, в сътрудничество с МВР и комисията по досиетата.

⋮

Как изглежда в момента дебатът за архивите на ЩАЗИ в Германия, чуват ли се искания за промяна на досегашния подход?

- В последните години дискусиата какво е бъдещето на архивите и на нашата служба действително преживя забележително развитие. Допреди 4-5 години наистина се чуваха критични гласове, които настояваха за закриване или значително ограничаване дейността на службата, за прехвърлянето на масивите към Федералния архив,

Написано от Драгомир Иванов
Сряда, 30 Март 2011 11:39

накратко - за промяна на досегашната практика. Но изненадващото е, че от няколко години насам отново се оформи широк и надпартиен консенсус за нуждата от запазване и продължаване дейността на федералния пълномощник за документите на ЩАЗИ. И в този консенсус се включиха отчасти същите критици, които по-рано искаха да сложат край. Мнозинството и в политическите сили, и сред обществото е на мнение, че работата на службата е от изключителна важност и трябва да продължи.

В един момент дори не беше сигурно дали след изтичането на мандата на [Мариане Биртлер](#) ще бъде избран нов пълномощник. Но от няколко седмици той вече е факт с встъпването в длъжност на [Роланд Ян](#). Политическите сили се разбраха службата да продължи да съществува в сегашния си вид най-малкото до 2019 г.

А запази ли се и високият интерес към архивите, който съпътстваше началото на промените?

- Противно на много прогнози и на нашите собствени очаквания, броят на подадените молби за достъп до документите нараства непрестанно през последните 5 години. Този ръст е изумителен, преди 20 или дори 10 години едва ли някой го е очаквал. Днес броят на заявленията, подадени от отделни граждани (без да се броят изследователите и журналистите), достига около 90 000 годишно. Това са хора, които искат да видят какво пише за тях или за близките им в архивите. И както и преди, близо три четвърти са искания, отправени за пръв път.

Този нестихващ интерес донякъде се дължи и на дистанцията на времето, мнозина просто имат нужда да мине време, преди да се изправят пред описаното в документите. От друга страна, някои граждани в предишните години са се занимавали с други неща, а сега са подтикнати от въпросите на своите деца и внуци и искат да надникнат в документите.

Написано от Драгомир Иванов
Сряда, 30 Март 2011 11:39

При интереса на изследователите и медиите наблюдаваме и известна смяна на поколенията. Първоначално със ЩАЗИ се занимаваха най-вече големи институти, организации, реномирани учени, които написаха мащабни изследвания за източногерманската тайна полиция. Докато днес виждаме все повече студенти, млади учени, докторанти, които се захващат с проучвания. И това ново поколение показва засилващ се интерес към темата.

А как стои въпросът с проверката на обществени служители?

- В общи линии броят им вече спадна значително, но въпреки това също се наблюдава раздвижване. Благодарение например на медийни публикации за връзки на депутати от местния парламент в Бранденбург със ЩАЗИ, темата отново излезе на дневен ред и се заговори за удължаване на проверките. Принципно проверката на миналото на публични длъжности трябваше да изтече през 2011 г., но сега се дискутира за продължаване на срока. И отново почти никой не поставя под съмнение ролята на службата за архивите на ЩАЗИ, доскоро въобще не можехме да си представим подобно единодушие.

Институцията се занимава и с образователни инициативи, като подпомага обучението по история в училищата. Как го приемат германските ученици?

- Интересът сред учениците към историята на ГДР и ЩАЗИ еднозначно се покачва. Ние, разбира се, не можем да присъстваме във всеки учебен час, не разполагаме с толкова много служители. Но затова пък организираме също конференции и обучения за учителите. Чрез допълнителна подготовка на учителите, предоставяйки им различни материали, ние в крайна сметка помагаме на учениците, но се опитваме и да насърчаваме образователните институции да провеждат подобни проекти. Междувременно нашата служба подписа споразумения за сътрудничество с министерствата на образованието в източните провинции. А нашите учебни помагала се използват както в източните, така и в западните региони.

Вие отдавна следите развитието в България. Какво ви прави впечатление в българския подход към архивите на ДС?

- Поне от това, което пише в пресата, изглежда, че в България все още са налице значителни връзки между политиката, икономиката и някогашните тайни служби. И тези обвързаности водят до честите корупционни афери.

Но Комисията по досиетата, ръководена от Евтим Костадинов, извърши забележителна работа в последните години. Напредъкът наистина е значителен. Особено важно ми се струва това, че всички документи на ДС сега се събират в хранилището на комисията. По този начин тя вече поема и непосредствена отговорност за достъпа до тях, което е от изключителна важност за бъдещата ѝ дейност.

Друг е въпросът, какви са последствията, щом нещата вече са публични и достъпни за обществото, медиите, изследователите. Но това винаги е проблем, с който сме се сблъскали и в Германия. В крайна сметка става дума за натиска от обществото и от медиите върху вземащите политическите решения. В Германия например имаше случаи, в които отделни компании и отрасли се опитваха да не обърнат внимание на връзките на свои служители със ЩАЗИ, но след като разкритията излязоха чрез медиите най-вече, възникналият обществен натиск ги принуди да се изправят пред миналото.

И обществената чувствителност към бившите служители на ЩАЗИ, заемащи постове, не само не намаля за 20 години, но напротив - нарасна. Това е решаващата сила, с която политиката може да бъде убедена да вземе след съответните разкрития нужните решения.

Написано от Драгомир Иванов
Сряда, 30 Март 2011 11:39

Близо половината от българските посланици след промените се оказаха агенти на ДС. Как гледате на това?

- Не бих могъл да направя паралел с нашата история, тъй като за разлика от България, някогашната ГДР изчезна изцяло, а с нея и дипломатическата ѝ служба. Ние в Германия не сме се сблъскали по същия начин с този проблем. А освен това и в голямата си част документите на външното разузнаване (Главното разузнавателно управление НВА на ЩАЗИ) бяха унищожени през 1990 г.

Но принципно смятам, че подходът би следвало да е, както при всички други обществени длъжности: Дипломатите биха били подложени на проверка за връзки с комунистическите служби. И тогава да се постави въпроси дали в годините на прехода са обявили публично агентурната си дейност и какво конкретно са вършили за службите. И ако са я премълчали, то тогава би следвало да бъдат освободени. Но Германия все пак е в доста удобната позиция практически да не се е изправяла пред този проблем.